

minsko delo Jesusa Hernandeza: »Republikanska Španija in SSSR«. To delo kot celota pa poizkuša nasprotno dokazati nekorektnost in pragmatizem Sovjetske zveze v politiki do Španije in Hernandez izrecno pravi, da je Moskva v Španiji igrala le toliko, kolikor je ustrezalo Moskvi. Po Hernandezovem prepričanju je pod vplivom sovjetskih navodil in navodil Kominterne KP Španije napravila velike napake, ki so škodile enotnosti Ljudske fronte. Tudi Ravbar v svoji knjigi to večkrat potrdi (predvsem kadar govori o odnosu med komunisti in socialisti). Nikjer pa širše ne analizira politike komunistov med vojno, predvsem pa ne razpravlja o njihovem odnosu do Kominterne in Stalina.

Problematika politike Kominterne in Sovjetske zveze v Španiji zastavlja tudi številna druga vprašanja. Rad bi pokazal le še na eno: Hernandez v svoji knjigi večkrat omenja, da se je Sovjetska zveza prek predstavnikov Kominterne v Španiji kot tudi svojih obveščevalcev vmešavala v politična nasprotja republikanskega tabora mimo španskih komunistov. Isto dokazujejo tudi nekateri drugi pri Ravbarju citirani avtorji, npr. Hugh Thomas. Primer takega vmešavanja naj bi bila prav »skrivnostna« izginitev Andrea Nina. Hernandez omenja, da kot komunistični predstavnik v Negrinovi vladi in član Centralnega komiteja KP Španije ni ničesar vedel o Ninovi usodi, da pa je takoj pomislil na vmešavanje sovjetskih obveščevalcev (Republikanska Španija i SSSR, str. 133 sl.).

Teh vprašanj Ravbar v svojem delu ni niti nakazal, niti komentiral, niti zavrnil, čeprav bi prav njihova razsvetlitev verjetno v mnogočem spremenila dosedanje ocene razmerij v Ljudski fronti kot tudi dosedanje ocene nekaterih socialističnih vlad in politikov. Nekatere teh ocen se namreč zde preostre kot se tudi zdi preostra npr. Ravbarjeva ocena Blumove osebe.

Kljub pomanjkljivostim pa bo Ravbarjeva knjiga o padcu španske republike prav verjetno pritegnila mnogo pozornosti. Zanjo je avtor tudi dobil Kajuhovo nagrado.

Peter Vodopivec

PRISPEVKI ZA ZGODOVINO DELAVSKEGA GIBANJA I-X., LJUBLJANA, 1960-1970

Prispevki za zgodovino delavskega gibanja so revija, ki jo izdaja ljubljanski Inštitut za zgodovino delavskega gibanja. Ta je v svojem desetletnem delovanju izdal tudi deset števil te revije. Ob tem jubileju zaslužijo Prispevki kratko oceno o tem, kaj pomenijo v slovenskem znanstvenem prostoru, še posebej zgodovinarskem. Kot glasilo imenovanega inštituta so prav gotovo še zlasti odraz njegovega dela, razvoja, slabosti in uspehov. Bolj kot katera drugih slovenskih zgodovinarskih revij so tesno povezani z razvojem inštitucije, ki jih izdaja in z njegovim konceptom, tako da predstavljajo pregled nad dobršnim delom inštitutovega znanstveno-raziskovalnega in arhivskega udejstvovanja.

Uredniki so v uvodni besedi k prvi številki razvili svoj programski koncept, ki se je bolj ali manj obdržal skozi vseh deset let. V tej uvodni besedi je bilo objavljeno, da bo revija izhajala dva do štirikrat na leto. Toda samo v prvem letu sta izšla dva obsežna zvezka, potem pa le še vsako leto po eden, včasih z zamudo, enkrat, leta 1964, pa Prispevki sploh niso izšli. Tako se je že na začetku pokazalo, da je bil načrt ob razpoložljivem kadru in znanstveni potenci le-tega nekoliko preširok. V programu je nadalje rečeno, da »si bodo Prispevki prizadevali marksistično osvetliti nastanek, razvoj in družbeno vlogo delavskega razreda na Slovenskem. Razprave, članki, študije, kritike, recenzije, ki jih bo glasilo prinašalo, bodo zajemale preteklo stoletje, naš dvajseti vek in zlasti obdobje ljudske revolucije, lotevale se bodo zgodovine socialistične graditve.« Pogled na kazalo v vseh desetih letnikih nam pokaže, da so Prispevki zajemali res samo problematiko zadnjih nekaj več kot sto let, pri čemer pa so razprave iz obdobja pred prvo svetovno vojno samo štiri, nekaj več iz obdobja stare Jugoslavije, večina pa jih je za čas naše ljudske revolucije in NOB. Žal pa obdobju socialistične graditve ni posvečena niti ena sama razprava ali članek.

Doslej je v desetih številkah na skoraj 4.500 straneh izšlo precej tehtnih razprav iz obdobja NOB, precej manj pa iz prejšnjih obdobij. Temu je dodati še 560. strani bibliografij, predvsem za obdobje NOB. Značilno za prve številke je, da je večina razprav posvečenih razdobju NOB, saj je bilo takrat tudi v samem inštitutu največ ljudi, ki so se ukvarjali s tem obdobjem. V tem prvem razdobju je bilo odmerjenega precej prostora izdajanju virov in spominov, kjer je predvsem omeniti B. Kidriča Kratek oris razvoja OF in sedanja politična situacija v Sloveniji iz leta 1944. Da je bilo v prvih letnikih takšnega materiala prilično dosti, gre verjetno pripisati tudi uredniški stiski, ker ni bilo dovolj kvalitetnih razprav. Med razpravami, ki so v svojih spoznanjih šle globlje od ostalih in ki so manj lokalno pogojene, je omeniti T. Ferenca Kratek pregled razvoja KPS in OF v Slovenskem Primorju od decembra 1942 do septembra 1943, istega avtorja Politične in državljanske kategorije prebivalstva na Spodnjem Štajerskem pod nemško okupacijo, ter I. Juvančiča Italijanski okupator v Ljubljani 1941—1943. Razdobju po prvih treh letnikih revije sledi očitna kriza, saj v letu 1964 Prispevki sploh niso izšli. Kriza, ki je pogojena z notranjim prestrukturiranjem inštituta samega, ko se je v obdobju 1964/65 kadrovska sestava zelo spremenila. Odslej se začneja počasen, vendar opazen napredek, ki se kaže tudi v profilu revije. Glavna značilnost, se mi zdi, je ta, da se težišče prenese na razdobje pred aprilskim zlomom Jugoslavije in tako je v zadnjih letnikih večina razpravnega prostora posvečena temu času.

Vmes sta sedmi in osmi zvezek Prispevkov, ki sta docela posvečena dvema simpozijema, ki jih je inštitut priredil, in sicer prvega leta 1966 ob 25-letnici vstaje in OF, ter drugega ob 50-letnici oktobrske revolucije leta 1967. V vsaki od obeh številke je izšlo 25 oz. 27 razprav iz vseh treh obdobjih naše zgodovine zadnjih sto let. Sodelavcev je bilo tu mnogo več, saj so bili pritegnjeni k sodelovanju takorekoč vsi zgodovinarji, ki se ukvarjajo s sodobno zgodovino na Slovenskem in tudi iz drugih republik. Seveda pa je ob tem dobila revija povsem drug značaj (velja za ti dve številki), prav nič v skladu z običajnim konceptom revije, kjer je določen prostor posvečen razpravam, potem ocenam, poročilom o kongresih, simpozijih, razstavah, bibliografijam itd. S tem je bil dan poudarek le dvema znanstvenima dogodkoma, za celi dve leti pa je zamrla predstava o kontinuiranem delu inštituta v celoti. Materiali inštitutovega posvetovanja ob 10-letnici njegovega dela in 25-letnici znanstvenega inštituta SNOS ter nekakšna okrogla miza o statistiki sta tudi našla mesto v zadnjih dveh številkah revije, pa je vendar ostalo prostora še za redne rubrike. Pri tem seveda ne mislim zmanjšati vrednosti teh simpozijjskih številke, zdi se mi le, da se ne vklapljata v koncept revije, za katero bi lahko rekli, da je kot takšna za dve leti zamrla.

V osmih številkah revije (brez dveh simpozijjskih zvezkov) je izšlo, da na kratko povzamem, 24 člankov in razprav, 8 bibliografij ter 53 ocen in poročil. Od razprav in člankov jih je kar 13 iz obdobja NOB, 7 iz obdobja med obema vojnama ter le 4 iz 19. in začetka 20. stoletja. Med razpravami iz obdobja stare Jugoslavije je omeniti zlasti V. Melika Volitve v konstituanto ter M. Kacinove Parlamentarne volitve in politične razmere v Julijski krajini 1921—1924, ter socialnopolitične razprave F. Kresala; za obdobje pred prvo svetovno vojno pa še posebej J. Šorna Premogovniki in njihovi rudarji 1848—1918 ter M. Britovška razprave o Leninovem boju za revolucionarna načela in o Konceptcijah prve internacionale do vojnega, kolonialnega in nacionalnega vprašanja, ki so tudi edine razprave, ki se ukvarjajo z občo zgodovino.

Precej prostora je revija doslej posvetila tudi bibliografijam, saj je v njih F. Škerl sistematično nadaljeval z bibliografijo o NOB Slovencev za leta 1960—1965, za leto 1966 pa jo je oskrbela Š. Zadnik. Velike vrednosti je tudi J. Munde Bibliografija delavskega tiska v socialnodemokratskem razdobju na Slovenskem 1868—11, IV, 1920, medtem ko je F. Klopčič prispeval gradivo za bibliografijo slovenskega in srbohrvatskega komunističnega tiska v SZ 1918—1921.

Mnogo bolj pomanjkljivo delo je opravila revija na področju ocen in poročil, čeprav je to v sodobnem konceptu revij področje, kamor je še posebej usmerjeno uredniško delo. Samo dvojni letnik 1968/69 je prinesel kar 22 prispevkov iz tega področja, toda to le zato, ker sta prejšnja dva letnika simpozijški številki in je to pravzaprav triletna hera. Sedem poročil in ocen pa je za povprečje takšnega obsega vse premalo, saj so vse ostale številke prinesle le 31 takšnih prispevkov. Sprotnemu obveščanju o novih domačih in tujih publikacijah bi v bodoče moralo uredništvo posvetiti mnogo več pozornosti in prostora, saj za to razdobje, ki ga revija obravnava, gradiva res ne manjka.

Zdi se mi da se z osnovno znanstveno stabilizacijo, ki jo je zdaj kljub vsemu izdajatelj le dosegel, konsolidira tudi revija sama in želeli bi bilo, da bi v svojem nadaljnjem razvoju postala glavna revija za slovensko moderno zgodovino. To pa bo ob bolj ažurnem izhajanju in nekoliko poudarjenem akcentu na delavskem gibanju vendarle možno.

Franc Rozman

KNJIZNICA NOV IN POS. Ureja komisija za zgodovino sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Zgodovinopisje je proučevanju razvoja narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem posvetilo veliko pozornost, ki jo ta prelomna doba naše zgodovine tudi zasluži. V kratkem bomo dobili prvi obsežni pregled zgodovine NOB na Slovenskem, ki ga pripravlja prof. dr. Metod Mikuž, prav tako so bili v zadnjih letih znanstveno osvetljeni nekateri pomembni problemi splošnega slovenskega in regionalnega razvoja NOB, veliki uspehi pa so bili doseženi tudi pri bibliografskem delu in pri izdajanju virov ter pri urejanju arhivov, kar vse je soliden temelj za uspešno raziskovanje tega obdobja tudi v prihodnje. V več pogledih je slovensko zgodovinopisje v proučevanju zgodovine NOB pred jugoslovanskim, in je torej položaj prav obraten kot pri raziskovanju obdobja 1918—1941, kjer so zgodovinarji drugih narodov Jugoslavije marsikje pred nami. Uspehi, v kvantitativnem in kvalitativnem pogledu, pa bi bili lahko ob vsklajenem delovanju vseh institucij in raziskovalcev našega narodnoosvobodilnega boja še večji. Če smo pri bibliografijah in izdajanju virov priče sistematičnemu delu, največ zaslug za to imata Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in Vojaško zgodovinski inštitut JLA, pa smo pri znanstvenem raziskovanju posvetili načrtnosti še premajhno pozornost. Prav s sistematičnim znanstvenim delom pa bomo lahko hitreje in uspešneje prišli do prave sinteze narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, kar mora biti eden pomembnih ciljev našega zgodovinopisja.

Pomembna načrtna akcija pri raziskovanju vojaško zgodovinskega razvoja slovenskega narodnoosvobodilnega boja in tudi širše problematike je »Knjižnica NOV in POS«, za katero je dal leta 1965 pobudo republiški odbor ZZB NOV. Pri komisiji za razvijanje in negovanje tradicij NOB je ustanovil posebno komisijo za zgodovino, ki je dobila zelo zahtevne naloge. Izdelati je morala načrt strukture knjižne zbirke, metodologijo za pisanje monografij o narodnoosvobodilnih enotah, iskati pisce, jim dajati strokovno pomoč ter skrbeti, da bodo tiskana dela na ustrezni strokovni ravni. Pri teh prizadevanjih ji je nudil veliko pomoč republiški odbor ZZB NOV, ki je skrbel za ustanavljanje odborov brigad in odredov. Ti odbori so dobili za poglobitvo nalogo, da pomagajo piscem monografij pri zbiranju dokumentacije, hkrati pa skrbijo tudi za razvijanje tradicij svoje enote in za utrjevanje vezi med njenimi nekdanjimi borci.

Glede na to, da pisci monografij o narodnoosvobodilnih enotah povečini niso zgodovinarji, temveč nekdanji vojaški funkcionarji, je komisija za zgodovino 1968. leta izdala Programska in metodološka načela za pripravo knjig »Knjižnice NOV in POS« (pisec polkovnik Zdravko Klanjšček, obseg 24 strani), ki naj bi jim bila mimo recenzentov opora pri njihovem delu. Klanjšček je v brošuri o ciljih te zbirke zapisal: »Knjižnica NOV in POS namerava